

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 2 czerwca 2022 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Przepisy dotyczące prawa spadkowego – Rozporządzenie (UE) nr 650/2012 – Artykuły 13 i 28 –
Ważność oświadczenia o odrzuceniu spadku – Spadkobierca mający miejsce pobytu w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej – Oświadczenie złożone przed sądem państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu tego spadkobiercy

W sprawie C-617/20

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (wyższy sąd krajowy w Bremie, Niemcy) postanowieniem z dnia 11 listopada 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 listopada 2020 r., w postępowaniu wszczętym przez:

T.N.,

N.N.

przy udziale:

E.G.,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: E. Regan, prezes izby, I. Jarukaitis, M. Ilešič (sprawozdawca), D. Gratsias i Z. Csehi, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu rządu hiszpańskiego – L. Aguilera Ruiz, w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niemiecki.

- w imieniu rządu włoskiego – G. Palmieri, w charakterze pełnomocnika, którą wspierał G. Greco, avvocato dello Stato,
- w imieniu Komisji Europejskiej – początkowo S. Grünheid, W. Wils i M. Wilderspin, a następnie S. Grünheid i W. Wils, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 20 stycznia 2022 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 13 i 28 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. 2012, L 201, s. 107).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania spadkowego wszczętego przez T.N. i N.N. w przedmiocie wniosku o wydanie poświadczenia spadkowego (Erbschein) stwierdzającego wspólne nabycie spadku po W.N., mężu E.G. i wuju T.N. i N.N. (zwanym dalej „bratankami zmarłego”).

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 7, 32 i 67 rozporządzenia nr 650/2012 stanowią:

„(7) Należy ułatwić prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego poprzez usuwanie przeszkód w swobodnym przepływie osób, które napotykają obecnie trudności w wykonywaniu przysługujących im praw w zakresie spraw spadkowych mających skutki transgraniczne. W europejskiej przestrzeni sprawiedliwości obywatele muszą być w stanie uregulować zawczasu swoje sprawy spadkowe. Prawa spadkobierców i zapisobierców, innych osób bliskich zmarłemu oraz wierzycieli spadkowych muszą zostać zagwarantowane w sposób skuteczny.

[...]

- (32) Aby ułatwić życie spadkobiercom i zapisobiercom mającym miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim innym niż to, w którym dana sprawa spadkowa jest lub będzie rozpatrywana, niniejsze rozporządzenie powinno umożliwić każdej osobie uprawnionej na mocy prawa właściwego dla dziedziczenia do złożenia oświadczeń dotyczących przyjęcia lub odrzucenia spadku, zapisu lub udziału obowiązkowego lub dotyczących ograniczenia odpowiedzialności tej osoby za długi spadkowe złożenie takich oświadczeń w formie przewidzianej prawem państwa członkowskiego zwykłego pobytu tej osoby przed sądami tego państwa członkowskiego. Nie powinno to uniemożliwiać składania takich oświadczeń w tym państwie członkowskim przed innymi organami, które są właściwe do przyjmowania

oświadczeń na mocy prawa krajowego. Osoby, które decydują się skorzystać z możliwości złożenia oświadczenia w państwie członkowskim ich zwykłego pobytu, powinny same poinformować sąd lub organ rozpatrujący lub mający rozpatrywać daną sprawę spadkową o istnieniu takich oświadczeń w terminie określonym przez prawo właściwe dla dziedziczenia.

[...]

(67) Szybkie, łatwe i skuteczne załatwienie [uregulowanie] sprawy spadkowej mającej skutki transgraniczne w Unii wymaga, by spadkobiercy, zapisobiercy, wykonawcy testamentów lub zarządcy spadku mogli łatwo wykazać swój status lub prawa i uprawnienia w innym państwie członkowskim, na przykład w państwie członkowskim, w którym znajduje się majątek spadkowy. [...]”.

4 Rozdział II tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja”, obejmuje w szczególności art. 4 i 13.

5 Artykuł 4 tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna”, przewiduje:

„Sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku”.

6 Artykuł 13 tego samego rozporządzenia, zatytułowany „Przyjęcie lub odrzucenie spadku, zapisu lub udziału obowiązkowego”, stanowi:

„Oprócz sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej zgodnie z niniejszym rozporządzeniem sądy w państwie członkowskim zwykłego pobytu każdej osoby, która na mocy prawa właściwego dla dziedziczenia może złożyć przed sądem oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, zapisu lub udziału obowiązkowego lub oświadczenie mające na celu ograniczenie odpowiedzialności danej osoby za długi spadkowe, mają jurysdykcję do przyjęcia takich oświadczeń, w przypadkach gdy na mocy prawa tego państwa członkowskiego takie oświadczenia mogą być złożone przed sądem”.

7 Rozdział III rozporządzenia nr 650/2012, zatytułowany „Prawo właściwe”, obejmuje w szczególności art. 21, 23 i 28 tego rozporządzenia.

8 Artykuł 21 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zasada ogólna”, przewiduje w ust. 1:

„Jeżeli przepisy niniejszego rozporządzenia nie stanowią inaczej, prawem właściwym dla ogółu spraw dotyczących spadku jest prawo państwa, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci”.

9 Artykuł 23 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres stosowania prawa właściwego”, stanowi w ust. 1 i 2:

„1. Prawu ustalonemu zgodnie z art. 21 lub 22 podlega ogół spraw dotyczących spadku.

2. Prawu temu podlegają w szczególności:

[...]

e) przejście składników majątku, praw i obowiązków wchodzących w skład spadku na spadkobierców oraz, w stosownych przypadkach, na zapisobierców, w tym warunki i skutki przyjęcia lub odrzucenia spadku lub zapisu;

[...]”.

- 10 Artykuł 28 rozporządzenia nr 650/2012, zatytułowany „Ważność pod względem formy oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku”, stanowi:

„Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, zapisu lub udziału obowiązkowego lub oświadczenie zmierzające do ograniczenia odpowiedzialności osoby składającej to oświadczenie jest ważne pod względem formy, w przypadku gdy odpowiada ono wymogom:

a) prawa właściwego dla dziedziczenia zgodnie z art. 21 lub 22; lub

b) prawa państwa, w którym osoba składająca oświadczenie ma miejsce zwykłego pobytu”.

Prawo niemieckie

- 11 Paragraf 1942 Bürgerliches Gesetzbuch (kodeksu cywilnego) w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniu głównym (zwanego dalej „BGB”), zatytułowany „Przejście i odrzucenie spadku”, stanowi:

„1. Spadek przechodzi na powołanego spadkobiercę, z zastrzeżeniem prawa do jego odrzucenia (przejście spadku).

[...]”.

- 12 Zgodnie z brzmieniem § 1943 BGB, zatytułowanego „Przyjęcie i odrzucenie spadku”:

„Spadkobierca nie może odrzucić spadku, jeśli go przyjął albo jeśli upłynął termin na jego odrzucenie; z upływem terminu spadek uważa się za przyjęty”.

- 13 Paragraf 1944 BGB, zatytułowany „Termin na odrzucenie spadku”, przewiduje:

„1. Odrzucenie spadku może nastąpić jedynie w ciągu sześciu tygodni.

2. Termin zaczyna biec w momencie, w którym spadkobierca dowiedział się o swoim prawie i tytule powołania do spadku. [...]

3. Termin wynosi sześć miesięcy, jeśli spadkodawca miał swoje ostatnie miejsce zamieszkania wyłącznie za granicą lub jeśli spadkobierca w chwili rozpoczęcia biegu terminu ma miejsce pobytu za granicą”.

- 14 Paragraf 1945 BGB, zatytułowany „Forma odrzucenia spadku”, przewiduje:

„Odrzucenie spadku dokonuje się poprzez złożenie oświadczenia wobec sądu spadku; oświadczenie składa się do protokołu albo w formie publicznie uwierzytelnionej.

[...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 15 W.N., obywatel niderlandzki, którego ostatnim miejscem zwykłego pobytu były Niemcy, zmarł w dniu 21 maja 2018 r. w Bremie (Niemcy).
- 16 W dniu 21 stycznia 2019 r. E.G., wdowa po W.N., zamieszkująca w Niemczech, wystąpiła do Amtsgericht Bremen (sądu rejonowego w Bremie, Niemcy), będącego właściwym do orzekania w danej sprawie spadkowej po W.N., z wnioskiem o wydanie poświadczenia spadkowego (Erbschein) stwierdzającego nabycie spadku po W.N. w drodze dziedziczenia ustawowego przez nią samą w 3/4 części spadku oraz przez dwóch bratanków jej zmarłego męża, zamieszkujących w Nederlandach, w 1/8 części spadku każdy.
- 17 Pismem z dnia 19 czerwca 2019 r. sąd ten poinformował bratanków zmarłego o wszczęciu postępowania spadkowego w przedmiocie dziedziczenia ustawowego i zażądał przedstawienia pewnych dokumentów na potrzeby uregulowania sprawy spadkowej.
- 18 W dniu 13 września 2019 r. bratankowie zmarłego złożyli przed rechtbank Den Haag (sądem rejonowym w Hadze, Niderlandy) oświadczenie o odrzuceniu spadku po spadkodawcy, które zostało wpisane do tamtejszego rejestru spadkowego w dniu 30 września 2019 r.
- 19 Pismem z dnia 22 listopada 2019 r. Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie) poinformował bratanków zmarłego o złożeniu wniosku o wydanie poświadczenia spadkowego i wezwał ich do zajęcia stanowiska w sprawie.
- 20 Pismem z dnia 13 grudnia 2019 r. – sporządzonym w języku niderlandzkim – bratankowie zmarłego przedłożyli Amtsgericht Bremen (sądowi rejonowemu w Bremie) kopie dokumentów sporządzonych przez rechtbank Den Haag (sąd rejonowy w Hadze) w związku ze złożeniem przez nich oświadczeń o odrzuceniu spadku. Pismem z dnia 3 stycznia 2020 r. Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie) poinformował bratanków zmarłego, że z uwagi na brak tłumaczenia na język niemiecki ich pisma, w tym przedłożone dokumenty, nie mogą zostać uwzględnione.
- 21 Pismem z dnia 15 stycznia 2020 r., sporządzonym w języku niemieckim, N.N. poinformował Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie), że wraz z bratem odrzucili spadek po zmarłym, a oświadczenie o odrzuceniu spadku zostało zarejestrowane przez właściwy sąd zgodnie z prawem europejskim w języku niderlandzkim, a zatem żadne dokumenty nie wymagają tłumaczenia na język niemiecki. W odpowiedzi Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie) wskazał na konieczność dokonania tłumaczeń istotnych dokumentów oraz przestrzegania terminów obowiązujących dla odrzucenia spadku.
- 22 Postanowieniem z dnia 27 lutego 2020 r. Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie) dokonał ustalenia stanu faktycznego niezbędnego do wydania poświadczenia spadkowego zgodnie z wnioskiem E.G. i orzekł, że przyjmuje, iż bratankowie zmarłego przyjęli spadek po spadkodawcy.
- 23 Na to postanowienie ci ostatni wnieśli zażalenie i zwrócili się w nim o przedłużenie terminu na przedstawienie dalszych dowodów. W dniu 30 lipca 2020 r. przedłożyli Amtsgericht Bremen (sądowi rejonowemu w Bremie) kolorowe kopie dokumentów sporządzonych przez rechtbank Den Haag (sąd rejonowy w Hadze) oraz ich tłumaczenia na język niemiecki. Po tym jak Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie) zakwestionował brak przedstawienia oryginałów owych dokumentów, przedłożyli je w dniu 17 sierpnia 2020 r.

- 24 Postanowieniem z dnia 2 września 2020 r. Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie) oddalił zażalenie i przekazał sprawę do rozstrzygnięcia Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (wyższemu sądowi krajowemu w Bremie, Niemcy), stwierdzając, że ponieważ bratankowie zmarłego nie dochowali terminu na odrzucenie spadku, sąd ów przyjmuje, iż przyjęli oni spadek po spadkodawcy. Aby oświadczenie o odrzuceniu spadku było ważne, nie wystarczy, by właściwy sąd niemiecki został po prostu poinformowany o złożeniu oświadczenia o odrzuceniu spadku przed sądem niderlandzkim, ani przesłanie kopii relewantnych dokumentów. Konieczne jest, by sąd niemiecki otrzymał oryginały relewantnych dokumentów. Dokumenty te zostały mu jednak przedłożone dopiero po upływie sześciomiesięcznego terminu na odrzucenie spadku przewidzianego w § 1944 ust. 3 BGB.
- 25 Sąd odsyłający zastanawia się w odniesieniu do sytuacji, gdy spadkobierca składa oświadczenie o odrzuceniu spadku przed sądem swojego miejsca zwykłego pobytu zgodnie z art. 13 i 28 rozporządzenia nr 650/2012, jakie są przesłanki uznania, że oświadczenie to zostało złożone w wymaganym terminie, gdy zgodnie z prawem właściwym dla dziedziczenia oświadczenie to należy złożyć przed sądem właściwym do orzekania w danej sprawie spadkowej.
- 26 Sąd odsyłający zauważa w tej kwestii, że w niemieckiej doktrynie i orzecznictwie trwa spór co do ważności oświadczenia o odrzuceniu spadku złożonego przed sądem państwa członkowskiego innego niż państwo członkowskie, które zasadniczo ma jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej. Zgodnie z jednym poglądem reprezentowanym w doktrynie i orzecznictwie samo złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku przed sądem miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy powoduje ważność takiego oświadczenia wobec sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej.
- 27 Zgodnie z drugim poglądem reprezentowanym w doktrynie i orzecznictwie oświadczenie o odrzuceniu spadku jest ważne tylko wówczas, gdy zostanie przekazane w należytej formie do sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej albo w każdym razie gdy sąd ten zostanie o nim zawiadomiony. W kwestii tej z motywu 32 rozporządzenia nr 650/2012 wynika zdaniem sądu odsyłającego, że prawodawca Unii założył, iż oświadczenie o odrzuceniu spadku może wywoływać skutki prawne dopiero wówczas, gdy sąd mający jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej zostanie o nim zawiadomiony. Sąd odsyłający precyzuje w tej kwestii, że art. 13 rozporządzenia nr 650/2012 – w przeciwieństwie do prawa niemieckiego – nie przewiduje obowiązku sądu miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy do poinformowania sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej o odebraniu oświadczenia o odrzuceniu spadku złożonego przed sądem miejsca zwykłego pobytu.
- 28 Sąd odsyłający wskazuje, że jeśli w postępowaniu głównym zgodzić się z poglądem przywołanym w pkt 26 niniejszego wyroku, to oświadczenie o odrzuceniu spadku byłoby ważne już z chwilą jego złożenia przez bratanków zmarłego przed rechtbank Den Haag (sądem rejonowym w Hadze), czyli w dniu 13 września 2019 r. W ramach takiej hipotezy przewidziany w § 1944 ust. 3 BGB sześciomiesięczny termin na odrzucenie spadku, który rozpoczął swój bieg wraz z powzięciem wiedzy o prawie do spadku, byłby dochowany przez dwóch bratanków zmarłego.
- 29 Zgodnie natomiast z poglądem przywołanym w pkt 27 niniejszego wyroku ważność oświadczenia o odrzuceniu spadku mogłaby zależeć od daty powzięcia wiedzy o złożonym oświadczeniu przez sąd właściwy do orzekania w danej sprawie spadkowej. Zdaniem sądu odsyłającego powstaje jednak pytanie, jakie wymogi co do formy muszą być spełnione, aby uznać odrzucenie spadku za ważne, w szczególności czy wystarczy zwykłe poinformowanie sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, ewentualnie przedłożenie mu zwykłych kopii relewantnych

dokumentów, czy też przedłożenie informacji w języku, w którym zostało złożone owo oświadczenie, względnie czy konieczne jest przedłożenie temu sądowi oryginałów sporządzonych przez sąd innego państwa członkowskiego dokumentów związanych z odrzuceniem spadku wraz z ich tłumaczeniem przysięgłym na język sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej.

30 W tych okolicznościach Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (wyższy sąd krajowy w Bremie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez spadkobiercę przed sądem państwa członkowskiego właściwym dla jego miejsca zwykłego pobytu, zgodnie z mającymi tam zastosowanie wymogami co do formy, zastępuje oświadczenie o odrzuceniu spadku, które należy złożyć przed sądem państwa członkowskiego mającym jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, w taki sposób, że uznaje się je za ważne złożone w chwili złożenia tego [pierwszego] oświadczenia (substytucja)?

2) Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze:

Czy poza złożeniem oświadczenia w przepisanej prawem formie przed sądem właściwym dla miejsca zwykłego pobytu osoby składającej oświadczenie o odrzuceniu spadku, dla ważności tego oświadczenia jest konieczne, by składająca je osoba zawiadomiła o złożeniu oświadczenia sąd mający jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej?

3) W razie udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze i odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie:

a) Czy dla ważności oświadczenia o odrzuceniu spadku, w szczególności dla dochowania terminów na złożenie tego oświadczenia obowiązujących w miejscu jego złożenia, konieczne jest, aby pisma skierowane do sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej były sporządzone w języku obowiązującym w miejscu, gdzie ten sąd się znajduje?

b) Czy dla ważności oświadczenia o odrzuceniu spadku, w szczególności dla dochowania terminów obowiązujących na złożenie tego oświadczenia w miejscu, gdzie ten sąd się znajduje, konieczne jest przekazanie sądowi mającemu jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej przez sąd właściwy ze względu na miejsce zwykłego pobytu składającego oświadczenie oryginału dokumentów wystawionych w związku z odrzuceniem spadku wraz z tłumaczeniem?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Uwagi wstępne

31 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania (wyrok z dnia 26 października 2021 r., PL Holdings, C-109/20, EU:C:2021:875, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 32 Niniejsze odesłanie prejudycjalne dotyczy przesłanek uznania, że oświadczenie o odrzuceniu spadku w rozumieniu art. 13 i 28 rozporządzenia nr 650/2012 złożone przed sądem państwa miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy jest ważne. W tym względzie sąd odsyłający zastanawia się w szczególności nad kwestią, czy i w jaki sposób należy podać takie oświadczenie do wiadomości sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej.
- 33 Z postanowienia odsyłającego wynika, że bratankowie zmarłego oświadczyli w dniu 13 września 2019 r., że zrzekają się spadku po zmarłym, przed sądem państwa członkowskiego ich miejsca zwykłego pobytu, a mianowicie przed rechtbank Den Haag (sądem rejonowym w Hadze). W dniu 13 grudnia 2019 r. poinformowali oni sąd niemiecki mający jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, pismem sporządzonym w języku niderlandzkim, o istnieniu tego oświadczenia, załączając kopię dokumentów sporządzonych przez sąd niderlandzki. W dniu 15 stycznia 2020 r. po raz kolejny poinformowali oni sąd niemiecki, ale pismem sporządzonym w języku niemieckim, o istnieniu wspomnianego oświadczenia. Tłumaczenie na język niemiecki i oryginały dokumentów sporządzonych przez sąd niderlandzki wpłynęły natomiast do sądu niemieckiego dopiero w dniu 17 sierpnia 2020 r., czyli po upływie terminu przewidzianego w prawie właściwym dla dziedziczenia.
- 34 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że poprzez swoje pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 13 i 28 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez spadkobiercę przed sądem państwa członkowskiego jego miejsca zwykłego pobytu uważa się za ważne pod względem formy, jeżeli spełnione zostały wymogi co do formy mające zastosowanie przed tym sądem, bez konieczności spełniania przez owo oświadczenie – dla celów jego ważności – wymogów co do formy ustanowionych w prawie właściwym dla dziedziczenia.

Co do istoty

- 35 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału względy zarówno jednolitego stosowania prawa Unii, jak i zasady równości wskazują na to, że treści przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia swego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić, uwzględniając nie tylko brzmienie, ale również kontekst przepisu i cel danego uregulowania [wyroki: z dnia 1 marca 2018 r., Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, pkt 32; z dnia 9 września 2021 r., UM (Umowa przeniesienia własności mortis causa), C-277/20, EU:C:2021:708, pkt 29].
- 36 Co się tyczy w pierwszej kolejności brzmienia rozpatrywanych przepisów i ich kontekstu, należy przypomnieć, że art. 13 rozporządzenia nr 650/2012 należy do rozdziału II tego rozporządzenia, który reguluje ogół podstaw jurysdykcji w sprawach spadkowych. Zgodnie z tym przepisem oprócz sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej zgodnie z tym rozporządzeniem sądy w państwie członkowskim zwykłego pobytu każdej osoby, która na mocy prawa właściwego dla dziedziczenia może złożyć przed sądem oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, zapisu lub udziału obowiązkowego lub oświadczenie mające na celu ograniczenie odpowiedzialności danej osoby za długi spadkowe, mają jurysdykcję do przyjęcia takich oświadczeń.
- 37 Ów art. 13 przewiduje zatem alternatywną jurysdykcję mającą na celu umożliwienie spadkobiercom, którzy nie mają miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim, którego sądy mają jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, zgodnie z ogólnymi zasadami

zawartymi w art. 4–11 rozporządzenia nr 650/2012, złożenia oświadczeń dotyczących przyjęcia spadku lub jego odrzucenia przed sądem państwa członkowskiego, w którym mają oni miejsce zwykłego pobytu.

- 38 Wspomnianą normę jurysdykcyjną uzupełnia norma kolizyjna zawarta w art. 28 rozporządzenia nr 650/2012, która należy do rozdziału III tego rozporządzenia regulującego prawo właściwe i która reguluje w szczególności ważność takich oświadczeń pod względem formy. Zgodnie z tym artykułem oświadczenia są ważne pod względem formy, jeżeli odpowiadają one – zgodnie z art. 28 lit. a) – wymogom prawa właściwego dla dziedziczenia (*lex successionis*) lub – zgodnie z jego lit. b) – wymogom prawa państwa, w którym osoba składająca wspomniane oświadczenie ma miejsce zwykłego pobytu.
- 39 Z brzmienia art. 28 rozporządzenia nr 650/2012 można wywnioskować, że przepis ten ma na celu doprowadzenie do uznania ważności oświadczenia o odrzuceniu spadku albo gdy spełnione są przesłanki ustanowione przez prawo właściwe dla dziedziczenia (gdy ma ono zastosowanie), albo gdy spełnione są przesłanki przewidziane przez prawo państwa miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy, który zrzeka się spadku (gdy zastosowanie ma to ostatnie prawo).
- 40 W tym względzie z art. 13 w związku z art. 28 rozporządzenia nr 650/2012 wynika – jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 58 opinii – że te dwa przepisy są ściśle skorelowane, tak że warunkiem jurysdykcji sądów państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy do otrzymania oświadczeń dotyczących odrzucenia spadku jest to, aby obowiązujące w tym państwie prawo spadkowe przewidywało możliwość złożenia takiego oświadczenia przed sądem. Ponieważ warunek ten jest spełniony, wszystkie czynności podlegające wykonaniu przed sądem państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy pragnącego złożyć takie oświadczenie określa prawo tego państwa członkowskiego.
- 41 Co się tyczy w drugiej kolejności celów realizowanych przez rozporządzenie nr 650/2012, taka wykładnia art. 13 i 28 tego rozporządzenia znajduje potwierdzenie w jego motywie 32, zgodnie z którym celem tych przepisów jest „ułatwi[enie] życi[a] spadkobiercom i zapisobiercom mającym miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim innym niż to, w którym dana sprawa spadkowa jest lub będzie rozpatrywana”. W tym celu zgodnie z tym samym motywem wspomniane rozporządzenie powinno umożliwić każdej osobie uprawnionej na mocy prawa właściwego dla dziedziczenia do złożenia pewnych oświadczeń dotyczących spadku, do których zalicza się również jego odrzucenie, złożenie takich oświadczeń w formie przewidzianej prawem państwa członkowskiego zwykłego pobytu tej osoby przed sądami tego państwa członkowskiego. W kwestii tej Trybunał uściślił już, że celem art. 13 rzeczonego rozporządzenia jest w świetle motywu 32 tego samego rozporządzenia, ułatwienie życia spadkobiercom i zapisobiercom poprzez ustanowienie odstępstwa od ustanowionych w art. 4–11 rzeczonego rozporządzenia przepisów regulujących jurysdykcję (wyrok z dnia 21 czerwca 2018 r., Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, pkt 42).
- 42 Taka wykładnia znajduje ponadto potwierdzenie w celu rozporządzenia nr 650/2012, którym zgodnie z jego motywem 7 jest ułatwienie prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego poprzez usuwanie przeszkód w swobodnym przepływie osób, które pragną wykonywać przysługujące im prawa w zakresie spraw spadkowych mających skutki transgraniczne. W szczególności w europejskiej przestrzeni sprawiedliwości prawa spadkobierców i zapisobierców, innych osób bliskich zmarłemu oraz wierzycieli spadkowych muszą zostać

zagwarantowane w sposób skuteczny (zob. w tym względzie wyroki: z dnia 1 marca 2018 r., Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, pkt 35; z dnia 1 lipca 2021 r., Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank, C-301/20, EU:C:2021528, pkt 27, 34).

- 43 I tak, jeśli chodzi o oświadczenia o odrzuceniu spadku złożone przed sądem właściwym na podstawie art. 13 rozporządzenia nr 650/2012, art. 28 lit. b) tego rozporządzenia gwarantuje, że to uprawnienie przyznane spadkobiercy, którego miejsce zwykłego pobytu znajduje się w państwie członkowskim innym niż państwo sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, jest skuteczne.
- 44 W tym względzie należy stwierdzić, że z uwagi na ograniczony zakres jurysdykcji sądu, o której mowa w art. 13 rozporządzenia nr 650/2012, każda inna wykładnia zmierzająca do ograniczenia ważności pod względem formy oświadczenia dotyczącego odrzucenia spadku, w szczególności poprzez poddanie go wymogom co do formy wynikającym z prawa właściwego dla dziedziczenia, skutkowałaby pozbawieniem przepisów art. 13 i art. 28 lit. b) tego rozporządzenia wszelkiej skuteczności (effet utile) i naruszeniem celów tego rozporządzenia oraz zasady pewności prawa.
- 45 W konsekwencji, jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 64 opinii, poszanowanie celu rozporządzenia nr 650/2012 polegającego na umożliwieniu spadkobiercom składania oświadczeń dotyczących odrzucenia spadku w państwie członkowskim miejsca ich zwykłego pobytu oznacza, że aby takie oświadczenia można było uznać za ważne, spadkobiercy ci nie muszą dopełniać innych wymogów co do formy przed sądami innych państw członkowskich niż wymogi co do formy przewidziane przez prawo państwa członkowskiego, w którym takie oświadczenie zostaje złożone.
- 46 Jeżeli chodzi o zawiadomienie o tych oświadczeniach sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, należy zauważyć, że z ostatniego zdania motywu 32 rozporządzenia nr 650/2012 wynika, że „[o]soby, które decydują się skorzystać z możliwości złożenia oświadczenia w państwie członkowskim ich zwykłego pobytu, powinny same poinformować sąd lub organ rozpatrujący lub mający rozpatrywać daną sprawę spadkową o istnieniu takich oświadczeń w terminie określonym przez prawo właściwe dla dziedziczenia”.
- 47 To ostatnie zdanie motywu 32 rozporządzenia nr 650/2012 sugeruje na pierwszy rzut oka, że zdaniem prawodawcy Unii oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przed sądem państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy musi zostać podane do wiadomości sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej. Należy jednak stwierdzić, że ani art. 13, ani art. 28 tego rozporządzenia nie przewidują mechanizmu przekazywania takich oświadczeń przez sąd państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu spadkobiercy, który spadek odrzuca, sądowi mającemu jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej. Ów motyw 32 zakłada jednak, że osoby, które skorzystały z możliwości złożenia takich oświadczeń w państwie członkowskim ich miejsca zwykłego pobytu, będą ponosiły odpowiedzialność za poinformowanie o istnieniu tych oświadczeń organów właściwych w sprawach spadkowych.
- 48 W takiej sytuacji, w braku w prawie Unii jednolitego systemu przewidującego przekazywanie oświadczeń dotyczących spadku sądowi mającemu jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, ostatnie zdanie motywu 32 rozporządzenia nr 650/2012 należy rozumieć jako wskazujące na konieczność podjęcia przez osobę, która złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku, niezbędnych czynności, dzięki którym sąd mający jurysdykcję do orzekania w danej

sprawie spadkowej poweźmie wiedzę o istnieniu ważnego oświadczenia. Jednakże w braku podjęcia tych czynności w terminie wyznaczonym przez prawo właściwe dla dziedziczenia ważność takiego oświadczenia nie może zostać podważona.

- 49 W związku z tym oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez spadkobiercę przed sądem państwa członkowskiego miejsca jego zwykłego pobytu, z poszanowaniem wymogów co do formy mających zastosowanie przed tym sądem, powinno wywoływać skutki prawne przed sądem mającym jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej, o ile sąd ten powziął wiedzę o istnieniu tego oświadczenia, przy czym takie oświadczenie nie podlega dodatkowym wymogom co do formy ustanowionym przez prawo właściwe dla dziedziczenia.
- 50 W niniejszej sprawie z informacji przedstawionych przez sąd odsyłający wynika, że bratankowie zmarłego złożyli oświadczenie dotyczące zrzeczenia się spadku po zmarłym przed sądem niderlandzkim z zachowaniem wymogów co do formy obowiązujących przed tym sądem, a Amtsgericht Bremen (sąd rejonowy w Bremie) powziął wiadomość o istnieniu tego oświadczenia przed wydaniem orzeczenia w danej sprawie spadkowej. W związku z tym wydaje się, że sąd niemiecki powinien był uwzględnić wspomniane oświadczenie, niezależnie od tego, czy spełniało ono inne wymogi i czy towarzyszyły mu wyjaśnienia, które ten sąd uważał za konieczne do uznania takiego oświadczenia za ważne. Jak wynika bowiem z motywu 67 rozporządzenia nr 650/2012, spadkobiercy powinni móc łatwo wykazać swój status lub prawa i uprawnienia w celu „[s]zybkie[go], łatwe[go] i skuteczne[go] załatwieni[a] sprawy spadkowej mającej skutki transgraniczne w Unii”.
- 51 W świetle całości powyższych rozważań na przedstawione pytania trzeba odpowiedzieć, iż art. 13 i 28 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez spadkobiercę przed sądem państwa członkowskiego jego miejsca zwykłego pobytu uważa się za ważne pod względem formy, jeżeli spełnione zostały wymogi co do formy mające zastosowanie przed tym sądem, bez konieczności spełniania przez owo oświadczenie – dla celów jego ważności – wymogów co do formy ustanowionych w prawie właściwym dla dziedziczenia.

W przedmiocie kosztów

- 52 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuły 13 i 28 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez spadkobiercę przed sądem państwa członkowskiego jego miejsca zwykłego pobytu uważa się za ważne pod względem formy, jeżeli spełnione zostały wymogi co do formy mające zastosowanie przed tym sądem, bez konieczności spełniania przez owo oświadczenie – dla

celów jego ważności – wymogów co do formy ustanowionych w prawie właściwym dla dziedziczenia.

Podpisy